

ZYGMUNT BAUMAN ȘI TIM MAY, *Gândirea sociologică*, Editura Humanitas, București, 2008

Cercetătorii din Institutul de Cercetare a Calității Vieții, alături de alți cercetători, sunt implicați în proiectul „Publicistica sociologică românească din 1944 până în prezent”, coordonat de prof. Cătălin Zamfir.

Unul dintre primele obiective ale celor care se ocupă de acest proiect a fost **identificarea sociologilor** din perioada respectivă. Identificarea s-a făcut în mai multe modalități:

- consultarea unor lucrări, deja apărute, de tipul dicționar, enciclopedie, bibliografie tematică sociologică, istorie a sociologiei;
- identificarea în biblioteci a unor autori și lucrări care se regăsesc la domeniul vizat;
- colectarea CV-urilor, pentru cei în viață, expediate colectivului central care se ocupă de acest proiect; în acest ultim caz s-a considerat că avem de-a face cu o autoplasare în categoria sociologilor.

Membrii colectivului coordonator al proiectului au elaborat și criteriile pe baza cărora se poate plasa cineva în categoria sociologilor.

Aceste criterii nu constituie obiectul analizei de față. Există însă controverse legate de plasarea celor care au trimis CV-urile în categoria sociologilor. Există de fapt controverse legate de definirea listei sociologilor. **Apreciez că întocmirea acestei liste nu se poate face temeinic decât punând în discuție SOCIOLOGIA și răspunzând la întrebarea CE ESTE SOCIOLOGIA?**

Răspunsul poate fi dat din mai multe perspective și a fost dat de mai mulți autori.

În acest sens, voi prezenta punctul de vedere al lui Zygmunt Bauman și al lui Tim May din cartea lor „Gândirea sociologică”, apărută la Editura Humanitas în anul 2008.

Autorii precizează încă din primele paragrafe ale Introducerii, că vor considera „sociologia ca o practică disciplinară cu propriile sale întrebări prin care se abordează studiul societății și al relațiilor sociale”. Sociologia este pentru ei un **corp de cunoștințe și anumite practici** care utilizează cunoștințele acumulate.

Și totuși autorii se întrebă (pe bună dreptate) ce deosebește acest corp de cunoștințe și practici corespunzătoare de alte corpuri de cunoștințe care au propriile lor practici? În vecinătatea sociologiei se află istoria, antropologia, științele politice, dreptul, politicile sociale, psihologia, managementul, economia, criminalistica, lingvistica, literatura și geografia umană. Autorii apreciază, probabil, „diferențele dintre cărțile de sociologie și cele plasate în imediata lor apropiere sunt mai puțin pronunțate decât cele dintre, să zicem, sociologie și chimie organică”. „Aceste corpuri de cunoștințe învecinate au multe în comun. Toate se ocupă de lumea ca rezultat al acțiunii omului, lume care nici n-ar exista în afara acțiunii omenești. Toate aceste discipline se ocupă, fiecare în felul său, de acțiunile umane și de consecințele lor. Totuși, dacă toate explorează același teritoriu, ce le diferențiază, ce le distinge atât de mult încât să merite nume diferite?” (p. 11).

Un prim răspuns care poate fi dat, așa cum apreciază și autorii, este acela că „diviziunile dintre diferite corpuri de cunoștințe trebuie să reflecte diviziuni din lumea pe care o investighează. Acțiunile omenești (...) diferă unele de altele, iar diviziunile dintre corpurile de cunoștințe nu fac decât să reflecte acest fapt”.

Adresele de contact ale autorilor: **Laureana Urse**, Institutul de Cercetare a Calității Vieții, Calea 13 Septembrie, nr. 13, sector 5, 050711, București, România; e-mail: lauraurse@yahoo.com; **Florentin Flavius Mihalache**, Institutul de Cercetare a Calității Vieții, Calea 13 Septembrie, nr. 13, sector 5, 050711, București, România; e-mail: mihalacheflavius@yahoo.com; **Septimiu Krausz**, e-mail: septimiukrausz@upet.ro.

Enumerând domenii apropiate sociologiei, autorii apreciază că „istoria se referă la acțiunile care au avut loc în trecut, în timp ce sociologia se concentrează asupra acțiunilor din prezent”, „antropologia ne vorbește despre societățile omenești presupuse a fi în etape de dezvoltare diferite de cea a societății noastre”, „științele politice tind să discute acțiuni legate de putere și guvernare”, „economia tinde să se ocupe de acțiuni legate de folosirea resurselor altfel decât să se maximizeze utilitatea pentru indivizi, ... de producția și de distribuția de bunuri” etc. Autorii recunosc însă că „imediat ce începem să justificăm limitele dintre discipline în acest fel, problema devine dificilă, în măsura în care considerăm de la sine înțeles că lumea omenească se împarte în diviziuni atât de clare încât acestea devin ramuri specializate de investigație”.

În realitate, nu există – spun autorii – o diviziune naturală a lumii omenești reflectată în diferite discipline științifice. „Dimpotrivă, este vorba despre o diviziune a muncii între savanți care studiază acțiunile omenești, întărită de separarea reciprocă a respectivilor experți, dimpreună cu drepturile exclusive de care se bucură fiecare grup de a decide ce este și ce nu este cuprins în domeniile lor de studiu”. Toate practicile ramurilor de cercetare caută să acumuleze fapte relevante și se asigură de validitatea acestora, toate încearcă să dea afirmațiilor pe care le fac o formă clară, toate încearcă să traducă în viață ideea de disciplină sistematică. Se pare că diferența dintre practicile de cercetare trebuie căutată în **tipul de întrebări aflate la baza fiecărei discipline**. „Din acest punct de vedere, putem spune că **sociologia se distinge prin faptul că privește acțiunile omenești ca elemente ale unor configurații mai largi, adică ale unei colectivități neîntâmplătoare, alcătuite din actori legați laolaltă într-o țesătură de dependențe reciproce. Sociologii se întreabă ce consecințe au toate acestea asupra actorilor sociali, asupra relațiilor în care ne angajăm și asupra societăților din care facem parte**. La rândul lor, cele de mai sus modelează obiectul cercetării sociologice, astfel încât configurațiile, țesăturile de dependențe reciproce, condiționarea reciprocă a acțiunilor și extinderea ori restângerea libertății actorilor se numără printre preocupările cele mai importante ale sociologiei” (p. 15). „Actorii individuali intră sub lupa studiilor sociologice în calitatea lor de membri sau parteneri într-o rețea de interdependențe”, întrebarea centrală a sociologiei fiind „cum se leagă tipurile de relații sociale și societățile în care ne încadrăm de modul în care ne privim unii pe alții, pe noi înșine, ca și cunoștințele noastre, acțiunile noastre și consecințele lor”. „Acestea sunt tipurile de întrebări ... ce constituie domeniul specific al analizei sociologice și definesc sociologia ca o ramură relativ autonomă a științelor umaniste și sociale” (p. 15).

„Gândirea sociologică se distinge, de asemenea, prin **relația cu așa-numitul «simț comun»**. Simțul comun nu pare să aibă nimic de zis în problemele ce-i preocupă pe fizicieni, chimiști sau astronomi. Subiectele de care se ocupă aceștia nu fac parte din experiența cotidiană [...] obiectele examinate de științele fizice apar în circumstanțe foarte speciale [...]. În asemenea condiții, doar savanții le pot vedea și pot face experimente cu ele” (p. 16). În producerea cunoașterii științifice sunt implicați factori sociali ce-i determină și modelează practica, în timp ce descoperirile științifice pot avea implicații sociale, politice și economice asupra cărora nu savanții au ultimul cuvânt; nu se pot separa ușor mijloacele cercetării științifice de scopurile în slujba cărora pot fi puse.

În lumea de astăzi există însă subiecte (precum mediul înconjurător, alimentația ș.a.) asupra cărora nu numai știința se poate pronunța, ci privesc și experiențele noastre cotidiene; asemenea probleme oferă material și pentru investigațiile sociologice. Dar gândirea sociologică pune mai ales întrebări de genul „cum se împletesc biografiile noastre individuale cu istoria pe care o împărtășim cu alte științe umane?”. Concomitent, sociologii dețin atât o perspectivă interioară cât și o perspectivă exterioară asupra experiențelor pe care încearcă să le înțeleagă.

De ce este, totuși, sociologia legată de bunul-simț? Dacă, de exemplu, obiectele astronomiei așteaptă să fie numite, ordonate și comparate cu fenomene similare, în sociologie sunt puține fenomene pure și neabordate, care să fi fost înzestrate cu un înțeles, înainte ca sociologii să se ocupe de ele. „Acțiunile și interacțiunile umane pe care le explorează sociologii au fost numite și discutate de către actorii înșiși, devenind astfel obiecte ale cunoașterii simțului comun... Fiecare termen sociologic a fost deja încărcat cu un înțeles dat de cunoașterea simțului comun”. „Iată de ce este sociologia intim legată de simțul comun. Pentru că granițele dintre gândirea sociologică și simțul comun sunt fluide, siguranța lor nu poate fi garantată dinainte și este foarte probabil ca suveranitatea

sociologiei asupra cunoașterii sociale să fie contestată” (p. 18). În consecință, trasarea graniței între cunoașterea sociologică propriu-zisă și simțul comun este o problemă importantă pentru identitatea sociologiei ca un corp de cunoștințe coerent.

Autorii identifică **patru moduri** în care au fost considerate diferențele dintre simțul comun și cunoașterea sociologică:

1. Spre deosebire de simțul comun, sociologia face un efort de a se subordona pe sine însăși regulilor riguroase ale discursului responsabil.
2. Din perspectiva mărimii domeniului din care se extrage materialul gândirii sociologice.
3. Sociologia și simțul comun diferă prin modul în care fiecare concepe realitatea umană.
4. În timp ce forța simțului comun depinde de caracterul de la sine înțeles, nu își pune la îndoială preceptele și nu se autoconfirmă în practică, sociologia are potențialul de a tulbura certitudinile confortabile ale vieții, făcând familiarul nefamiliar.

Dar, orice disciplină care caută legitimare trebuie să-și creeze un model de producere a cunoașterii; orice fel de cunoaștere care aspiră să obțină recunoaștere publică (printr-o poziție în lumea academică și o parte din resursele publice) trebuie să demonstreze că poate oferi un model folositor.

În opinia autorilor, ceea ce se pare că îi interesa pe primii sociologi era să înțeleagă mai bine condiția umană. Apoi, dorind să edifice disciplina sociologiei, nu au putut evita concepțiile dominante ale epocii privitoare la ce este „cunoașterea adevărată”. În cadrul instituțiilor unde s-a dus **lupta pentru recunoașterea ca disciplină**, discursul sociologic a luat o formă particulară, „**efortul de a face sociologia să se acorde cu discursul scientist** devenind un punct de mândrie printre preocupările participanților” (p. 240).

În cadrul demersului pentru recunoașterea sociologiei ca disciplină și a efortului de a face sociologia să se acorde cu discursul scientist, autorii identifică mai multe „strategii”.

Prima este reprezentată de **E. Durkheim**. Acesta a urmat un model al științei caracterizat, în primul rând, prin capacitatea de a-și trata obiectul studiului strict separat de subiectul care studiază. În consecință, disciplinele științifice nu se disting prin metodă, ci prin atenția pe care o acordă unor domenii diferite ale realității. „Teritoriul” sociologiei la E. Durkheim sunt **faptele sociale**: fenomene colective, ireductibile la individ.

O altă strategie „este aceea de a urmări obținerea unui statut științific fără a reproduce practicile corespunzătoare. Acest demers poate fi numit **reflecție și modificare**” și este asociat în principal cu lucrările lui **Max Weber**.

M. Weber respinge ideea că sociologia ar trebui să imite practicile științelor fizice. El propune ca practica sociologică, fără să-și piardă precizia care se așteaptă de la cunoașterea științifică, să fie la fel de diferită de cea a științelor naturii pe cât este realitatea umană investigată de sociologie de lumea studiată de științele naturii. „Realitatea umană este diferită de lumea naturală pentru că acțiunile omenești au semnificație” (p. 243), oamenii acționează pentru a-și îndeplini obiectivele, iar aceste obiective le explică acțiunile; acțiunile omenești trebuie, mai degrabă, înțelese decât explicate. Oricât de profund ar fi explorată lumea descrisă de știință, ea rămâne fără semnificație, în timp ce sociologia recuperează sensul realității în procesul descoperii sale.

A treia strategie este numită de autori drept **demonstrație prin efect**: se merge pe ideea că sociologia are aplicații practice directe și eficiente, scop urmărit de **pionierii sociologiei americane**. Sociologia are misiune de diagnoză socială. Cunoașterea sociologică va fi evaluată prin beneficiile practice pe care le poate aduce managementului ordinii sociale.

„Gândirea sociologică” a lui Z. Bauman și Tim May este mult mai bogată în conținut și nu se reduce numai la problema „ce este sociologia?”. „Cartea noastră – spun autorii – este diferită de altele pentru că este organizată potrivit problemelor care ne influențează viața cotidiană”. „Cartea este un comentariu sociologic asupra unor probleme care ne influențează direct experiențele cotidiene”. Și din această perspectivă ea este utilă și în abordarea calității vieții; în acest sens menționez mai ales Capitolul II, intitulat „Cum ne trăim viața: obstacole, alegeri și constrângeri”.

Laureana Urse